

5/2520

Z/12571

# joia

## I

RAMON DE CURELL  
FRANCESC D'A. JOU  
SEBASTIÀ SÀNCHEZ-JUAN  
CARME MONTORIOL  
PERE JOU  
ENRIC ROIG  
RAFAEL BARRADAS  
PERE MIALET  
J. M. MARQUÈS-PUIG  
JOSEP COMELLAS  
RICARD MARTÍN  
XAVIER BENGUEREL  
RAMON ALCALÀ  
JOSEP BANÚS

**m a r ç**

**literatura**  
**escultura**  
**musica**  
**pintura**  
**arqueologia**  
**llibres**  
**esport**  
**cinema**

**80 cts.**

RESERVAT PER

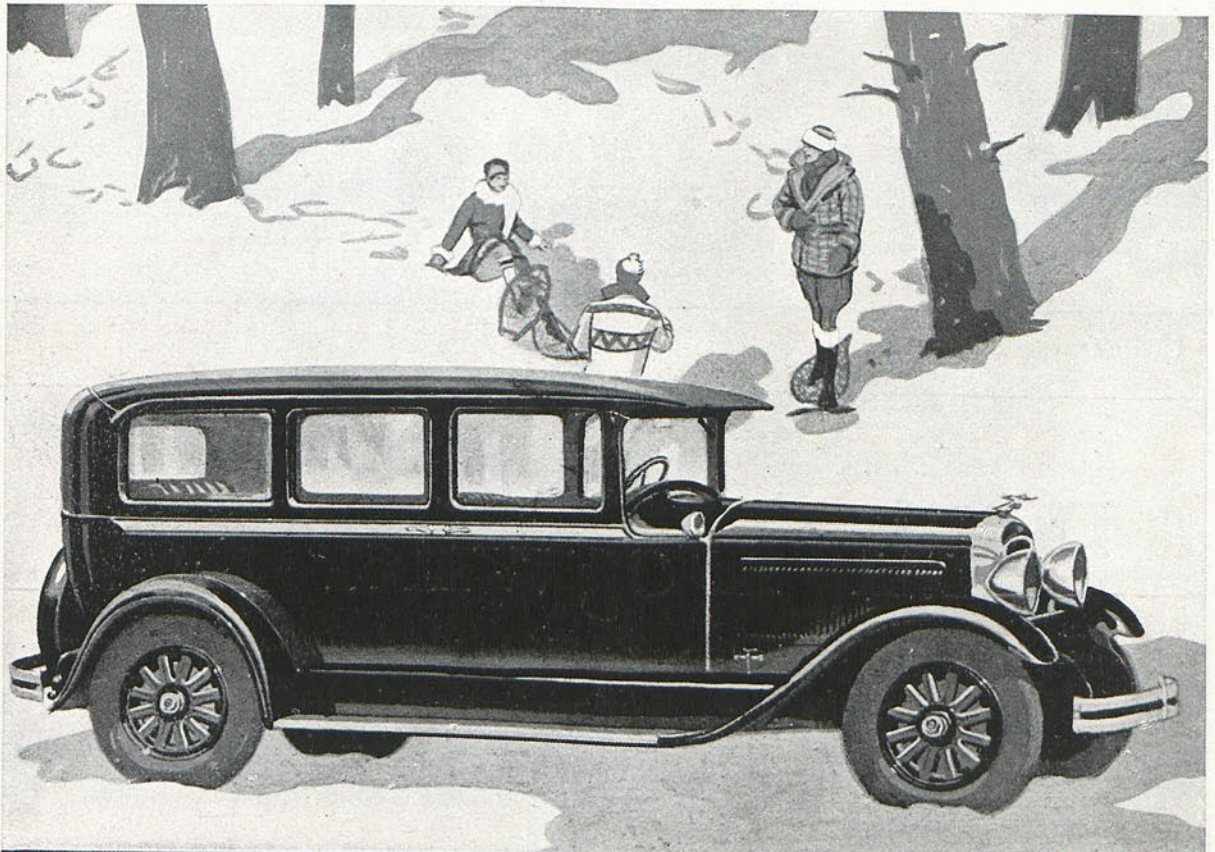
BANCA MAGÍ VALLS







**EL NOU STUDEBAKER**  
**PRESIDENT, *vuit cilindres***



**STUDEBAKER**



FOTOGRAVATS

## VÍDUA D'OLIVER

*Clixés de línia i directe, bicolor, tricoloria,  
auto-relleu, etc., etc. Dibuixos  
artístics i comercials per a  
la il·lustració d'obres  
i catàlegs.*

*Plaça Dr. Letamendi, 27  
Telèfon G-1104*

BARCELONA

## Emili Dogwiler

*Magatzem de papers i cartrolines de qualitat  
superiors per a escriure, imprimir, relligats,  
capses de cartró - Dibuix "Canson" legítim.*

*Consell de Cent, 245 bis  
Barcelona*

*Casa a Madrid: Olivar, 8*



# **JAUME RIBÓ**

**FÀBRICA DE CORDERIA  
I XARXES MECÀNIQUES**

## **BADALONA**

SABONS

# BARANGÉ

PER A EL RENTAT

PASTILLES DE MIG QUILO, MARCA

## JABALÍ

*Demaneu-lo en tendes de  
queviures i drogueries*

Gayarre, 57 - Barcelona (Sans)

## NITRO-LUX

PATENTAT

§

Borrell, 88 - Barcelona  
Teléfon H-773

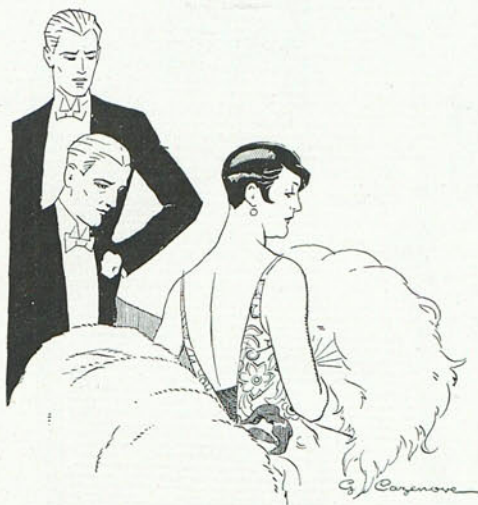
RÈTOLS DE TUBS DE CRISTALL LLUMINÓS

*Cada dia es propaguen més els rètols de tub lluminós que fa-  
brica aquesta casa i que es distingeixen pel gust astístic, inten-  
sitat lluminosa i pel mínim de consum de fluid que gasten.*

*Detallem només alguns dels rètols fabricats per aquesta casa, per tal que se'n puguin  
adquirir referències i apreciar l'efecte artístic que els acredita:*

*Bar Núria.—"Restaurant Royal, Salón de Té".—"El Siglo".—Peluqueria para  
Señoras de José Bono".—Rambla Canaletes.—"Purgante Yer", al carrer Pelai.  
Escola Berlitz, carrer Pelai.—Vermouth Martini & Rossi, al Bar Núria, i un  
altre a la Plaça Universitat. Cabaret Edén.—"Hernias Notton", Portal de  
l'Angel.—Cinema Coliseum.—Pathé Cinema.—"Central Especificos" i d'altres.*





### *La que excel·leix*

*D'ella dimana l'encis d'una bellesa irresistible i molts desconeixen el valuós talismà que li ha permès d'embellir la resta del seu cos, mateix que el seu rostre, donant a les seves mans, braços i escot aquest matis incomparable, aquesta tonalitat vigorosa i atraient, aquest conjunt meravellós que la distingeix entre totes, només ho aconsegueix el*

## **VELOUTY DE DIXOR**

*sense cap temença de tacar les teles més fines.*

*El VELOUTY DE DIXOR es ven en tons blanc, natural i rachel.*

*Si no el troben en el lloc més avinent, demaneu-lo a* **ANTONI PUIG**

*València, 293 - Barcelona*

LÀMPARES I PILES

«LOT»

RADIOTELEFONIA

«BELL»

§

MODERNÍSSIM APARELL «LOEWE»

ANTENES ESFÈRIQUES «LOT»

§

*Construcció, reparació i transformació de tota mena d'aparells de ràdio.*

*Acumuladors «Willard»*

§

**J. VIDAL PRAT**

PRAT DE LA RIBA, 97

BADALONA





**PASTA DENTIFRICA DEL  
DOCTOR PIERRE**

**MES DE 10.000 METGES DENTISTES L'USEN**



# joia

A thing of beauty is a joy  
for ever — Keats.

(Una cosa de ventat és una joia per sempre — Keats.)

Any 1

Badalona, març de 1928

Núm. 1



Si jo fos un arbre o bé una planta, sentiria la  
influència dolça de la primavera. Sóc un ésser  
humà... no us estranyi, doncs, la meua joia...

D'un poeta xinès (Segle XI).



## Paura

**E**l nostre intent en publicar "joia" no comporta, deliberadament, cap fita que vulguem atènyer; ens trobem al marge de tota especulació, enc que sia d'un ordre administratiu de jerarquia. L'odi, l'orgull, l'egoisme, han esgotat els nostres sentits en la lluita quotidiana i, conscients d'una llavor fecunda en el nostre subsol espiritual, cerquem en la llum i l'aire purs del nostre paisatge una fervorosa assimilació d'elements vitals.

Veus amigues ens acompanyen que són ben lluny del nostre país; llurs mots, malgrat les distàncies, ens arriben diàfans i purs.

Claredat, concisió, nitidesa, qualitats que ja són fixes en les nostres latituds i que ens plauria veure imperar en la nostra expressió d'art, resultants, sovint, de llargues i obscures turbulències interiors que hom té el deure de superar, en una gràcil i joiosa plasmació.

Per tant, més que assenyalar els límits de l'actuació que emprenem, ens cal declarar la nostra impassibilitat davant la rutina i l'arribisme, dues plagues que arreu del món lleven tota eficiència a l'esforç. La rutina que vol dir incomprensió i niciesa, en jutjar severament una obra que ja tingüés, p. e., si més no, una valor d'ineditat. I l'arribisme que es valdria d'aquesta generosa disposició espiritual, nua de rutina, per atènyer, sota la immunitat, objectius aliens a l'esperit.

"Joia que ets dels Déus guspira..." (Freude, schöner Götterfunken)

podríem dir, també, amb Schiller, encara que només resplendís per moments, en mig del sofriment agut, com esdevenia a Beethoven. Però, més fidels als alligonaments llatins que a les grans vibracions antímetiques dels pobles eslaus i germànics, cercarem en la nostra dolor de cada dia el llevat de la joia per enfortir el viure de l'endemà, tal com plauria a Georges Duhamel d'assenyalar-ne el procés.

Res no podrà ésser eixorc si, en els nostres ulls, brilla l'intent pur de ponderació afectuosa, generador d'un entusiasme que sotmetriem, solament, a les lleis del ritme, sense la nosa d'aquell delit escrutador i destructiu que una crítica fiscal excessivament decantada al didacticisme es creuria amb dret d'exercir.

La Ciutat de mil veus i de mil llums ens rebí cordialment, en mig del tràfec sonor del seu constant respir, i s'escampi enllà, pel món, dins els fils invisibles de l'esperit, la nostra joia que és un accent de vida i un daler d'amistat.

Ramon de CURELL



# Joia

*Joia, joiell del cor, somris de noia  
que, primavera al pit, hem pressentit;  
somnia, aurores, cants de l'esperit,  
ecos, perfums en l'íntima tramoia.*

*Mannà. Esqueixos d'una vaga toia  
que dissemina el verb, l'esguard. La nit  
encén les meravelles del convit.  
Una aura d'infinit ens acomboia.*

*Joia, reproduïx els teus brillants  
a l'ànima enyorosa i temorega  
i en l'aigua de jacints—regalimants  
com bales vives entre dits d'infants.*

*Perpetua l'amor amb què batega  
el firmament damunt les nostres mans.*

Sebastià SÀNCHEZ-JUAN

*A través de les seves interpretacions beethovenianes i de les traduccions de Shakespeare d'aquesta nostra excel·lent poeessa, s'endevina la mestri-vola possessió de la més pura flama passional en tots malisos (joies, dolors, neguits.) Aquesta valorització de les diverses modulacions del procés amorós, oportuníssima reivindicació femenina en un moment que s'inicien algunes tendències deshumanitzants, situa aquesta gentil poeessa, de bella ascendència empordanesa, en el terreny de la noble exaltació passional, venent l'afalac objectiu i divers del món extern.*



**Carme Montoriol Puig**

*Carme Montoriol concentra la seva fe exultant en el domini i la possessió del cor, única realitat vivent. El seu joc i el seu ritme verbals interpreten la constant inquietud amorosa, adés melangiosa i lenta, adés amargant i punyent o abrevada de joïoses i gegantines acceleracions.*

R. de C.

*"Els sonets de Shakespeare".  
Traducció de Carme Montoriol.  
Pròleg d'Alexandre Plana.*

## **Sonet CXL, de Shakespeare**

*Sigues prudent com ets cruel: si, mut,  
he suportat fins ara els teus desdenys,  
tem que esclatant el dol, tan contingut,  
no mostri al món l'infern a on m'empenys.*

*Fòra millor, malgrat no amar-me, Amor,  
fingit voler jurar-me prudentment;  
res calma com el mot del bon doctor  
que parla al moribund de guariment.*

*Car, sense fe, esdevindria foll,  
i, foll, de tu podria malparlar;  
i el món, que de maldat no és mai sadoll,  
el parlar vil es plau d'acreditar.*

*Per defugir l'escarni i la follia,  
si no em tens llei, fingeix-me amor, Aimia.*



## “La belle que voilà...”

S'esguardaven asseguts entorn de la petita taula rodona del cafè amb somriures d'una cordialitat forçada i malgrat el tuteig que havien reprès, sense reflexionar-hi, a la primera sorpresa que sentien de reveure's, no trobaren, certament, cap cosa a comunicar-se.

Les mans damunt el genolls separats, al ventre folgant-se, Tibau repetia distretament:

—Aquest vell Raquet! Ja ho veieu com ens trobem!

Raquet, inquiet damunt la cadira, les cames creuades, corbat, contestava amb veu fatigada:

—Sí... sí... quinze anys que no ens havíem vist! Oh, quinze anys! Una bona colla!

I quan havien dit aquests mots, giraven ambdós els ulls i esguardaven la gent que passava pel carrer.

Tibau pensà: «Vet aquí un home que no fa pas cara de menjar cada dia per la gana que té!».

Raquet contemplava d'esquitllentes l'aspecte esplèndid del seu vell company i involuntàries ganyotes amargants es dibuixaven damunt la seva figura esquilada.

El sòl dels carrers era encara lluent de la pluja; però els núvols es dispersaven mica a mica, descobrint el cel pàl·lid del capvespre. Enllà de l'ombra qui s'esparga entre les cases, es podia gairebé seguir amb l'esguard el desmai de la llum qui s'enfonsava en aquest cel, deixant la trista superfície de la terra.

Separats per la petita taula de marbre, els dos companys continuaven, distretament, a bescanviar-se les exclamacions:

—Aquest vell Raquet!

—Aquest vell Tibau!

I desviaren llurs esguards.

Ara la nit havia arribat i dins la llum càlida del cafè, conversaven sense noses, gairebé animats. Posaven dins llur memòria, l'un rera l'altre, tota la gent que havien conegut temps era temps, i cada record com ú els apropiava un poc, com si es rejaressin alhora.

—«Un tal? Establert en alguna banda... comerciant... funcionari... Aquell altre? Ha fet un casament; una fortuna important; viu amb la família de la seva dona a Touraine... La Carmeta? Casada també; recordaven vagament amb qui... El seu germà? Desaparegut. Ningú n'havia sentit a parlar...».

—I la petita Marchevel... Liseta... que trobàvem durant les vacances. És morta; ho has sabut?

—Ho vâreig saber, féu Raquet.

I callaren.

El dring dels platets damunt el marbre de les taules, les veus, el fresseig de les passes, la fragor confusa dels carrers; ells no sentien res de tot això i ni tant sols es veien l'un a l'altre. Un record ho havia abassegat tot, un d'aquests records tan reals, tan punyents, del qual no se'n desfà deixant-lo com si en sortís d'un somni.

El record d'un gran jardí, d'una catifa d'herba circumdada d'arbres, banyada de sol, on jugaven els infants... Damunt aquesta catifa d'herba alguna vegada hi havia molts infants, tota una colla d'infants, nois i noies, i d'altres vegades, eren només dos o tres. Però sempre, Liseta, la petita Liseta, era allà. Els dies que Liseta no hi era no hauria pas valgut la pena de recordar-les...

Tibau s'espolsà maquinalment el seu genoll.



—Era una bella propietat, digué, la que tenien allà els Marchevel. Arribaven sempre de París el 13 de juliol i no marxaven fins a l'octubre. Però tu els veies a París, és veritat! Però, nosaltres, els camperols, només els teníem que tres mesos l'any.

Ara, tot està venut, i està talment canviat que no ho coneixeries. Quan Liseta morí tot va capgirar-se, comprens? Tu, potser, no la veïeres després del seu casament, com anà a viure al Migdia. Canvià ràpidament, tan bonica com era i la darrera vegada que tornà...

—No! —féu Raquet amb un gest violent — Jo... M'estimo més no saber-ho.

Sota l'esguard atònit del seu company, la seva figura esmerlida s'emporporà una mica.

—Sempre passa el mateix—digué.— Les dones que hem conegut essent noïetes o jovençanes i que retrobem més tard, casades, amb fills i tot, potser, han canviat molt, naturalment. D'un altre no em sobtaria gens, però Liseta... no l'he tornada a veure mai més i m'estimo més ignorar.

Tibau continuava esguardant-lo i, mica a mica l'aire d'esbalaïment de la seva ampla figura esdevingué d'una expressió gairebé patètica.

—Si—féu a mitja veu.— És cert que Liseta no era pas com les altres! Hi havia alguna cosa...

Els dos amics restaren silenciosos i tornaren a llurs records.

Aquell jardí... La casa de pedra grisa, els grans arbres del fons i, entre mig, la catifa on l'herba llarga no era mai esbrotinada i en la qual perseguïen els pregadéus! I el sol! En aquells dies sempre feia sol! Els infants venien pel caminet que vorejava la casa o bé baixaven l'escalinata, graò per graò, prudentment, però acuitant-se i corrien amb totes llurs forces vers el tou d'herba. Una vegada allà no calia témer cap cosa. Estaven en un reialme d'encantament, guardat, protegit de parets per totes bandes i d'arbres i tota mena de poderoses benvolences que un sentia al seu entorn i tot eren crits i curses, una sarabanda embriaga en honor de la llibertat i del sol. Després Liseta s'aturava i deia seriosament:

—Ara jugarem!

Liseta... Duia un gran capell de palla el qual li projectava una ombra sobre els ulls i quan li parlaven, per dir-li aquelles paraules d'infant qui són d'una importància tan extraordinària, s'apropaven a frec d'ella, s'ajupien una mica abaixant el rostre, per veure bé la seva figura al fons d'aquesta ombra. Quan es posava seriosa de cop i volta, un s'aturava i li anava a agafar la mà, per estar segur que no estava enfadada i quan ella reia tenia una mica l'aire misteriós i dolç d'una fada qui prepara venturoses sorpreses.

Jugaven a tots els jocs més fastuosos, en els quals hi havia princeses i reines i, aquesta reina o aquesta princesa, sempre, naturalment, era Liseta. Acabà per acceptar, sense defensar-se, el títol que sempre li era ofert, però es voltava d'un número prodigiós de dames d'honor que complava de mercès inaudites tement que esdevinguessin geloses. Altres vegades, obligava dolçament als nois a jugar en els jocs «de noies», jocs de sardanes i cançons que ells menyspreaven. Giravoltaven, presos de mans, amb una cara enujada i burleta. Però, a força de contemplar Liseta, la qual romania al centre de la rotllana, la seva petita faç blanca dins l'ombra del gran capell de palla, els seus ulls qui brillaven dolçament, els seus llavis adolescents qui teixien cada vella paraula de la cançó amb una ganyota tendra, de mica en mica deixaven de burlar-se'n i cantaven també mirant-la continuament:

No anirem més al bosc,  
els llorers són tallats,  
la bella que veien...

LOUIS HÉMON  
Trad. X. B.

(Acabarà)





*Escultura de Pere JOU*

## **La danza**



## Ens plau d'assenyalar...

### Vera Janacopulos

...L'art inimitable de Vera Janacopulos, cantatriu, que ha esdevingut un plaer. La seva veu, segura, magnífica, el seu cant atraient, sedueix i resta memorable. La intensitat expressiva i la perfecció riquíssima de les interpretacions viscudes per ella captiven tot seguit. La veritat, l'emoció pura, són prodigades generosament, bellament, per miljà d'un conscient i talentós equilibri sensitiu.

E. R.

### Berta Singerman

...La rapsoda eminent, dignitat i gràcia del gest exquisit, meravellosa veu, matisada d'emocions, adaptació sorprenent dels ritmes més distints i viva personalitat, pletèrica d'inflexions autòctones, fàcilment imitada per corifeus i bufons de saló; Berta Singerman, preclara filla dels déus, extén sobre la multitud les ales invisibles del geni, i anima els cors amb el batec de les seves vestes voleiants.

R. de C.

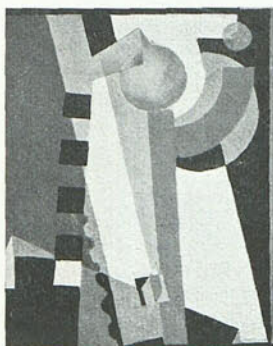


### Antoni Sala

...Que el violoncel vibra apassionat i puixant en les mans d'Antoni Sala. Dirieu que l'instrument sonor cobra talment vida, que és ell qui fa commoure l'artista. Ponderació i esplendor de so instrumental, que arriba a imposar-se arreu; i congria, al seu pas, èxits i triomfs, deixant per estela un ressò d'admiració i, també, de simbatia.

E. R.





### **Marinetti**

*...El breu sojorn de Marinetti a Barcelona i l'entusiasme vital dels seus adeptes, recercadors d'una bellesa nova. Lloem l'exuberància verbal i l'absència absoluta d'ironia d'aquest poeta tan assemblat en ambdues coses al nostre caríssim Sánchez-Juan; dues condicions, cal subratllar, que no són precisament futuristes, sinó de tots els temps, genuïnes qualitats dels vers apòstols sense ombra de dubtes.*

### **Aurea**

*...El pairalíssim esperit d'aventura d'aquesta dansarina, que l'ha portat arreu del món, fascinada de luxe i d'exhibició femeníssima, rebent i prodigant els presents més valuosos a mans de magnats, prínceps i sobirans del difunt Orient, i l'autenticitat dels èxits assolits en mants indrets, així com el mèrit creacionista de l'ampliament de les seves danses, reflex directe d'una erudició de museu.*



*...L'ardida i àgil reflexió d'aquest poeta, que ha fet del motiu psicològic d'una obra de Pirandello, una transcendental naturalització a l'escena catalana sota el nom de «La llotja», canviant l'estructura moral del protagonista, que d'un home feble posseït d'un amor malaltís pòstum, n'ha fet un triomfador de la vida, enderrocant tràgicament del cim de son amor prohi.*

R. de C.



### **Millàs-Raurell**

### **Puig i Ferrer**

*...Com el pensament universal es va filrant en la nostra cultura a través de l'excel·lent novel·lista Joan Puig i Ferrer. És significativa aquesta valor d'universalitat que adquireixen a través d'ell les nostres lletres, ja que ningú com Puig i Ferrer ha tingut punts d'exacta coincidència amb les apreciacions de Coleridge, Putxkin i Dostoievski, en analitzar la veritable qualitat del sentiment d'Otello, ço que Puig i Ferrer ha fet recentment en una novel·la curta titulada «El crim de Pere Darnell».*

P. M.



## Marquès - Puig

**A**MB aquella constància de l'artista que sap el camí que ha de seguir la seva obra, Marquès-Puig aquest any, com cada any, ha fet la seva exposició de pintures, inaugurant amb ella el nou local d'exposicions "Sala Busquets."

La seva aportació al nostre caudal artístic, que és ja considerable i voluosíssima, s'és enriquida amb noves modalitats. La curiositat artística del nostre pintor sembla que no té límits, i si ahir ens sorprenia amb les seves interpretacions pictòriques dels objectes més humils—una paperina, un plomell—reduïts a la seva essència plàstica de taques de color que són llum damunt d'unes qualitats materials ben definides, objectes que adquirien un sentit de bellesa a través de la seva sensibilitat, avui ens meravella portant el seu segur domini de la tècnica cap a la interpretació del tema de les flors, aquests joiells naturals que per ells sols ja enclouen la bellesa.

Sembla que les flors per la seva mateixa bellesa haurien d'ésser tema fàcil, un motiu que ja ho dona tot fet. ¡Mes, quanta banalitat no hem tingut ocasió de veure en el transcurs de les moltes exposicions que han resseguit els nostres ulls! Marquès-Puig que s'ha mesurat ja anteriorment dient-nos la bellesa pictòrica de temes humils i àrids, ha triomfat també amplament en aquest tema que no dubtem a qualificar el més difícil de tots, el més perdedor, el més abocat a una falsa apariència. Les seves flors tenen tota la fresca qualitat del natural, tota la vivesa i al mateix temps tota la matisació del seu color, tota la delicada poesia que ens atreu i ens encanta per tot arreu on se'ns presenta ocasió de contemplar-les.



Aquest ornament, aquest element decorador d'interiors, des dels més sumptuosos fins als més humils, el nostre pintor els ha fixats en unes teles que són una meravella. I si el profà en matèria de qualitats essencials de la pintura s'encanta contemplant-les perquè són una festa per als ulls, no menys pot fruir-hi aquell que fent abstracció del tema representat, si és que a tant es pot arribar, sap trobar gust en la dissecció i anàlisi dels elements pictòrics. La matèria és treballada amb la seguretat i bon gust que caracteritza la seva pintura. Les harmonies de color van lligades per acords de matisos intermedis amb una gama riquíssima de tons des del clar brillant fins al fosc, la raó interna dels quals quedava ben explicada en els dibuixos a la mina de plom que figuraven en l'exposició en nombre de tres fermes exemplars. L'element genuïnament artístic de compondre la tela, és observat també en cada una d'elles, no deixant mai negligida la funció decoradora que ha de tenir fonamentalment un quadro.

Allà, però, on adquireix més ampla volada el talent decorativista de Marquès-Puig és en la deliciosa composició "Banyistes" que presidia aquell conjunt brillant. Un grup d'adolescents en un recó de llac, destacant-se meitat a contrallum damunt d'un tou d'arbreda; el rosa de les carns jugant amb el verd del fons i amb els tons plata de l'aigua; el modelat de les figures, robust i delicat alhora, amb un palpitant tremolor de vida; i banyat tot amb un esclat de llum impressionant, fan d'aquesta tela una de les més admirables obres que s'han produït en la pintura moderna.

Completaven l'exposició dues composicions més amb figures, "El balcó" i "Noia", que arrodonien la impressió immillorable del conjunt de teles que ha exhibit aquest egregi pintor.

JOSEP COMELLAS







Alfar

## El poblat ibèric d'Alfar

A una hora de Llinàs i mitja d'Alfar, en una de les estribacions de la Serra del Corredor, es troba l'emplaçament d'aquest poblat ibèric l'existència del qual és acusada, tant per les pedres i enderrocs del mateix com pels fragments de terrissa escampats pel terreny, sobretot d'ençà de la conversió de l'antic camí de carros en nova carretera, puix que amb les obres d'eixamplament del camí fou remoguda una regular porció de terres i eixí a la superfície gran quantitat de fragments de ceràmica.

L'existència d'aquest poblat és vagament citada pel doctor Bosch Gimpera en la seva meritíssima i documentada obra «Prehistòria Catalana». Dóna la cita tan sols com a referència de la descripció que, amb més o menys encert, féu de les runes del poblat el senyor Francesc Carreras i Candi, en la seva ressenya d'una «Excursió als orígens de la riera d'Argemón» publicada en el Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya, any 1903.

Diu el senyor Carreras i Candi en la seva ressenya: «En el lloc conegut per Turó del Vent, on hi ha la vinya d'En Rossell hi havia tingut ocasió d'examinar fragments de parets construïdes en època remota, junt als quals abunda la ceràmica pre-romana.

«Aquelles runes assenyalen extens recinte fortificat, amb espais quadrats sortint endintre de la línia de les muralles, que bé podrien ésser estatges. Les pedres són posades unes damunt d'altres i no s'usa cap més material que fang per ajuntar-les. Les muralles segueixen tot un cim de carena, sense que puguin envoltar cap planúria més o menys regular, i són travessades avui dia pel camí carreter d'Alfar.

«El mur de pedra, retallat amb bastant regularitat a un metre escàs més alt que el pla terreny, presenta damunt una capa de terra de deu a vint centímetres en la majoria dels llocs, que suposem fou altre temps barricada o paret de tàpia. Tota la vinya i el bosc del voltant estan rublerts de pedres despreses d'aquelles antigues construccions, amb les quals han construït, els pagesos, parets i barraques de vinya. Per la seva gran quantitat bé mostra tractar-se d'una obra d'importància.





*Alfar: lloc de l'excavació*

«L'aspecte dels fragments de ceràmica grollera, espargits per terra, així poden ésser dels romans com dels aborígens.

«També hi cal afegir que, situat en semicercle dalt de la muntanya, si es vol, podia defensar com «hibernàcula», la formosa vall que es desenvolupa a son bell peu».

D'ençà de la data en què el senyor Carreras i Candi les veié, aquestes runes han perdut bona part de llurs essencials característiques; l'alçada de les parets ha minvat tant durant aquest temps, que les pedres llurs es confonen amb les parets margeres que els pagesos han construït, quan no han quedat totalment enderrocades i ocultes sota la terra o la vegetació que les cobreix. Així mateix aquells deu o vint centímetres de terra damunt dels murs, que diu que semblaven una trinxera o una tàpia, han desaparegut totalment.

Com tots sabem, els ibers constituïren una de les races primitives que habitaren la nostra península, que d'ells rebé el seu nom d'*ibèrica*. El lloc d'on procedien s'ha volgut suposar que era el Caucas, i després de travessar Europa entrarien a la península pel Pirineu. Però és més versemblant que llur país originari fos el nord d'Àfrica, puix que el poble ibèric està emparentat amb les tribus nòmades camítiques que el poblaven. Així és que cap a l'any 500 a. de J. C. els ibers ocupaven tot el S. i l'E. de la península, i probablement Andalusia degué ésser el primer territori que hi habitaren en arribar per mar a través de l'estret de Gibraltar. <sup>(1)</sup> Llur força d'expansió els féu penetrar al S. de França i en conqueriren tot el migdia fins al Roine, d'on foren expulsats vers el 400 a. de J. C. pels gals, que els obligaren a repassar el Pirineu. Fou aleshores que començaren d'extendre's pel centre d'Espanya, la qual acabà essent iberitzada del tot en ple segle III.

Els ibers i els ligurs constituïren l'element més important de la població nostra abans de la romanització i foren aquells dos pobles la base primària de l'actual gent de Catalunya.

Una diferenciació profunda separa les tribus del Nord o del Centre d'Espanya per una part i fins les de Catalunya i les del Sud per altra, més cultivades a conseqüència del tracte des de temps molt antic amb els colonitzadors fenicis i grecs.

Les necròpolis i poblats ibèrics del nostre litoral, uns ja explorats i altres inèdits encara, ens donen una idea bastant completa del grau de puixança i vigoria que aquella forta i peculiar civilització assolí entre nosaltres.



La necròpolis de Cabrera de Mataró, descoberta en 1881 per Rubio de la Serna, i el poblat de Puig Castellar, excavat en 1906 per F. de Sagarra, han estat les dues estacions ibèriques explorades més importants de la nostra costa. Llur considerable i variadíssima aportació de materials han permès fixar la data en què els ibers l'habitaren o sia durant el segle III i principis del IV abans de J. C.

L'estudi del mobiliari excavat ens ha permès a nosaltres, personalment, datar i classificar les nostres troballes casuais en llocs encara inèdits, que esperen, volem creure que no endebades, una excavació sistemàtica.

Com ja diguérem en un altre lloc <sup>(1)</sup>, al turó de Can Boscà, de Pomar (Badalona), hem trobat vestigis que no dubtem a atribuir a un poblat ibèric, consistents en els objectes següents:

Un molí de mà. Trossos de vasos pintats d'un to rogenc fosc, formant segments de cercles concèntrics, i un altre amb siluetes de palmeres. Alternant amb ceràmica llisa ordinària i amb la grollera feta a mà, hi hem trobat fragments de ceràmica campaniana, alguns amb palmetes estampades. Però la troballa més interessant és una mitja estatueta de terra cuita representant una figura femenina a peu dret, probablement romana, puix que el poblat — tot el contrari del de Puig Castellar — degué subsistir després de la invasió.

Tornant al poblat d'Alfar, objecte del present treball, hem de fer constar que la seva situació geogràfica és donada equivocadament pel doctor Bosch Gimpera en la seva obra citada.

Alfar és una parròquia rural pertanyent al terme o municipi de Dosrius. Bosch Gimpera li dona el nom de Santuari del Far i el situa al terme d'Argentona.

Ara fa dos anys que visitàvem les runes d'aquest poblat seguint un pla d'estudis preconcebut. Amb l'ajut d'un picot i una pala obriem una cavitat al peu d'un marge i n'extrèiem abundant material trossejat, amb diversitat de qualitats ceràmiques pertanyents a vasos de forma i tècnica variadíssima. No sortí cap vas sencer en el clot obert per nosaltres i tan sols ens serà possible reconstruir-ne un de terrissa feta a mà, de forma esfèrica.

Entre els fragments recollits hi ha els pertanyents a un vas ibèric, pintats amb línies ondulades corrent entre paral·leles de rectes i punts; ceràmica campaniana; fons de vasos amb *impromptus*; colls i vorades; peus de copa o gerreta; gran varietat de nanses en tamany i forma. La ceràmica feta a mà, grollera, de pasta negrosa, de parets irregulars i gruixudes, amb cordons, incisions, empremtes digitals, amb nanses en forma d'orella, hi és ben representada.

Pesos de teler en sortiren més d'una vintena, alguns de trencats, altres ennegrits pel foc que degué destruir les llars d'aquella brava gent.

De fusaioles en recollirem quatre, totes de tamany diferent; no porten cap exornament.

De pedra, molt porosa, sortí una mola. Sabem que posteriorment, durant la construcció de la carretera, sortí una altra mola que els obrers baixaren a Llinàs.

De ferro, recollirem alguns claus disformes i una punta de llança en mal estat de conservació.

De coure, un anell incomplet.

D'os, uns ullals de set centímetres.

Aquest material no ens permet altra cosa sinó classificar les runes com pertanyents a un poblat ibèric. Malgrat la seva pobresa és molt interessant i notable com a material d'estudi. Cal tenir present que sortí en un espai d'uns dos metres quadrats i la seva acumulació en un mateix lloc, la seva varietat i el seu esbocinament, no podem explicar-nos-els més que per conjectures. Que el poblat fou destruït en ésser desallotjat, ho demostren els claps de terra cremada i els petits carbons que hi apareixen mesclats; són ben manifestos en els marges, fa poc tallats, de la nova carretera.

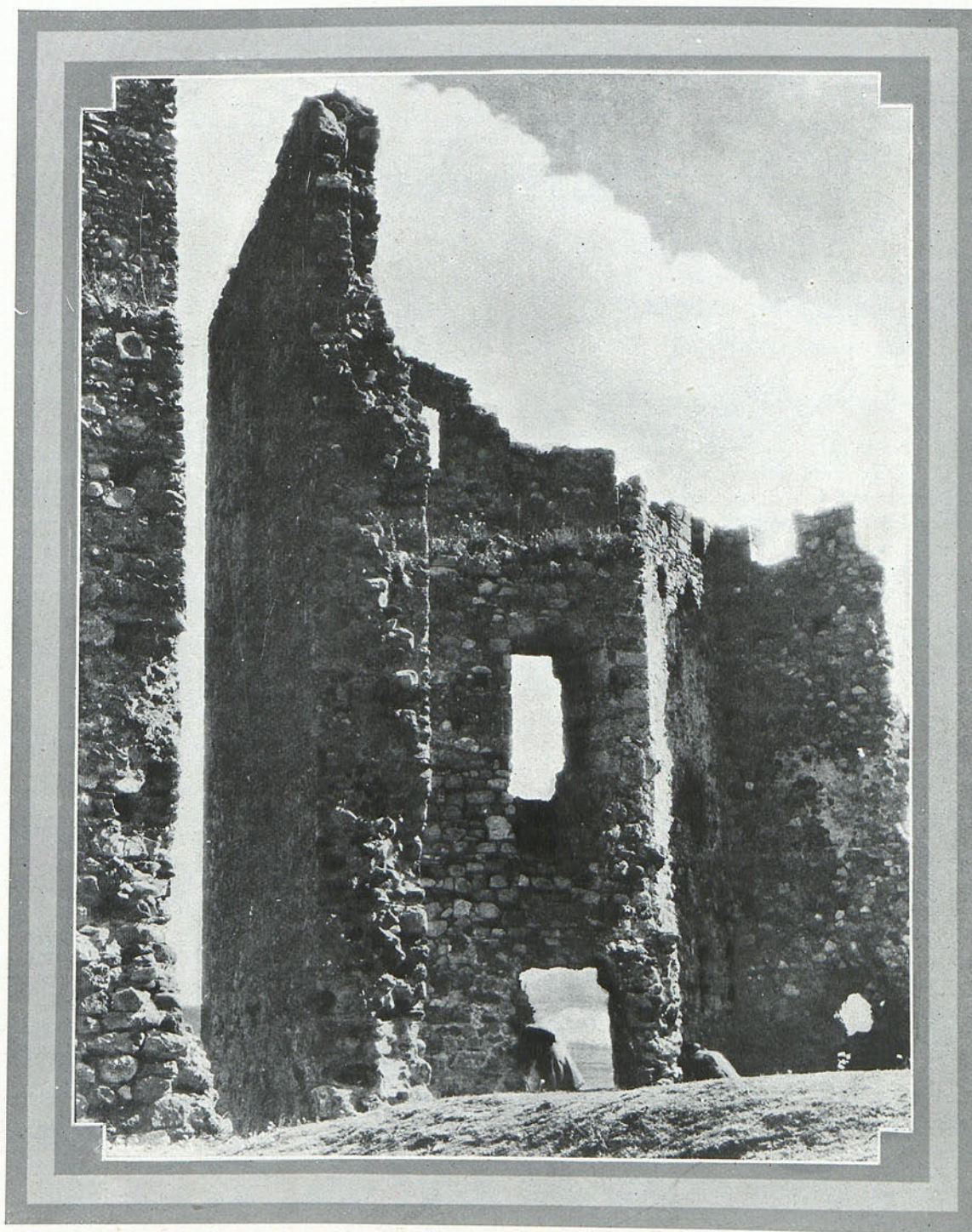
Material més interessant i ric es descobrirà el dia que es faci una excavació general en aquell turó, que — no ho dubtem — realitzarà el Servei de Conservació de Monuments de la Diputació Provincial de Barcelona, tan prompte la seva comissió tècnica s'adoni de la importància arqueològica de les runes del poblat ibèric d'Alfar.

R. MARTÍN ALBERÓ

(1) P. Bosch Gimpera: «La cultura ibèrica». Quaderns d'Estudi. Novembre 1917.

(2) «Relíquies»: El Eco de Badalona, 12 novembre 1927.





*Fot. R. Alcalá*

## **Castell de la Roca**

**Andana de llevant**

15



# Llibres

## La tarda oberta

*Jaume Agelet i Garriga*

Tzara i els acrobatismes del calligrama, Marinetti i les estètiques futuristes, són una exposició clausurada. Tot el panteix hiperestèsic de la post-guerra, exacerbant pels dadaïstes, és un moviment, sinó amorf, remot i que hom assaja d'oblidar amb un somriure com si es parlés d'una pueril entremaliadura. Hem bandejat les exclusives preocupacions de forma perquè tota forma imposada a priori dona un encarcament metàl·lic a la poesia. La forma neix del so interior de la paraula i cada paraula té un so diferent dins cada poeta. Ens apassiona la substància i el llevat de tota sensibilitat poètica tant si segueix el camí del Dante, com el d'Apollinaire o el de Whitman. Volem els poetes amb un toc de llum a la paraula. Demanem poesia vital i no epidèrmica. Hendecasillabs, octosillabs, alexandrins, exàmetres, polirítmic? tant se val, mentre el nostre esperit segueix el forment de la poesia vera. És molt forta la tradició i molt arrelada, però, val a dir-ho, caldria bandejar aquesta parencia de la cantarella qui vesteix tanta buidor espiritual. La renovació serà sempre un senyal de dinamisme intel·lectual, quan aquesta renovació respongui sincerament al ritme de la seva època.

El decorativisme de la forma és, simplement, en relació a la carn i a l'ànima del poema el que és un vel de color encerclat a una dansarina nua: una filigrana d'artista més o menys complicada. Que cadascú, alliberat de prejudicis, faci la tria d'aquest color i tindrà el vestit més escaient per als seus lirogrames. El dia que la nuditat no enlluerni la nostra tradicional intel·ligència excessivament vertebrada, trobarem la poesia pura, la nuditat interna, podríem dir? Qui ho sap? No volem poetes iconoclastes per sistema; és ridícul o bé és fugir del foc per caure a les brases. Interessen els poetes en llibertat (llibertat és mesura). No neguem que és més dolç a causa de la seva facilitat seguir el camí afressat que no la jungla. Però, i la bellesa nova? Un exemple d'aquesta peresa la trobem en aquells poetes que malmenen les seves possibles facultats, fent glosses de cançons populars.

La poesia moderna no nasqué després dels manifestos dits d'avantguarda ni de l'esforç delirant dels qui intentaren proclamar-la amb acrobatismes i geometritzacions que es fonien com arc-en-cels en la boira; la poesia moderna nasqué del ritme i en ritme del temps.

L'immediat moviment literari del cicle de la post-guerra, tan dens de coratjosos i profunds eixelebraments, es poblà d'innovadors-trànsfugues, els quals no veieren cristallitzar llurs estètiques precisament perquè negligien el pòsit de llur sensibilitat, enderiats només, a força d'exacerbaments, frapar el públic, com a ells mateixos, amb habilitats més o menys complicades.

Un poeta de l'hora viva o modern — segons classificació actual — el tenim en la personalitat de Jaume Agelet i Garriga, el qual ha publicat, recentment, el seu segon llibre de poemes: "La tarda oberta". D'aquest poeta podem dir que no té com tants altres una sensibilitat tallada a hendecasillabs o alexandrins. Mai no traeix la seva profunda emoció. Els seus poemes no responen a cap tortura exterior que li llevi consistència; cada paraula respon al seu ritme i vibra aorbada de prejudicis retòrics. Conseqüència d'aquesta varietat rítmica és la complexitat aplegada en el seu llibre de poemes i que li dona aquest gust de la diversitat intel·ligent. De la llibertat més ampla passa a cenyir-se àdhuc a la clàssica púrpura del sonet, però sempre sota la corporeïtat de la forma es palpa la carn d'una poesia primaveral, fecunda en la paraula viva que imposa — repetim-ho — la seva majestat austera contra tota preocupació ostentòria.

Per més que aguditzi la sageta lluminosa de la metàfora, mai el poeta no ens mena a les balmes del subconscient i sempre ens fa coparticeps de tot el que polsa la seva sensibilitat flamejant de lirisme.

La poesia de Jaume Agelet i Garriga panteixa en la voluptuositat del paisatge. La bellesa afinada de les coses que el volten canten en la seva ànima tant com la seva ànima canta en tot el que percep el seu esguard.

"La tarda és una branca que s'inclina  
esfullant-se entre núvols i orenells".



Cada poema és una successió àvida d'imatges noves i saboroses:

“Clara pols — cendra del sol”.  
 “El raïm posa cor”.  
 “Els fèrvids oronells  
 es gronxen en les cordes  
 dels ventijols novells”.  
 “Amb llurs becs,  
 els moixons,  
 plomen la tarda”.

Poesia viva, irisada i acolorida que us posa l'ànima a flor de pell.

Jaume Agelet i Garriga amb el seu llibre de poemes dona un to de distinció personal a la nostra lírica, “La tarda oberta” és una prova de la densitat emocional i intel·ligent que convindria a molts dels nostres poetes, entestats encara a xipollejar en l'oceà dels tòpics i les imatges marcides.

## Sis Joans

Carles Riba - Edicions “La Mirada”

El poeta profund, dens i cenyit de les “Estances”, fongué l'atribut de quirúrgic intel·lectual amb el qual hom encellava la seva personalitat, arran de les ja cèlebres “Aventures de Perot Marrasquí”.

Aquest llibre, perfilat d'un estil fluïdíssim, diríem casolà, — en la més alta jerarquia d'aquest mot — revelà unes qualitats d'excel·lent narrador d'aventures, exquisidament suggestives, que mai no hauríem sospitat en Carles Riba. Amb aquesta narració donava tangibilitat a les més cares il·lusions de la mainada aparellades a llurs més vives realitats, dins una correntia de lirisme diàfan i xarbotant d'encís. Pensàvem amb el “savoir-faire” d'un Andersen o un Grimm, passats pels sedàs de la nostra pairalitat més autèntica, car el Perot Marrasquí qui es debat en el palmell de Carles Riba, pot pregonar la seva nissaga amb la puixança que poden fer-ho, per exemple, els *nois* de l'Obiols.

En els “Sis Joans”, publicats adés, Carles Riba es manté en la trajectòria traçada pel seu primer llibre per a infants. A l'interès de l'aventura, segueix paral·lelament una vertadera moralitat embolcallada d'una prosa transparent i polsimada d'imatges daurades.

No dubtem que el Joan Feréstec i el Barroer i el Brut i el que turmentava bèsties i el Golafre i el Dropo, esdevindran populars a Catalunya i que hom s'apressarà a posar en les mans tendres dels nostres infants aquest llibre deliciosament alligador.

La ploma enginyosa i dúctil de l'autor del clàssic “L'ingenu amor”, ha acolorit les pàgines més meravellósament puerils que hom podia oferir a la nostra gent menuda.

Cal fer esment de la cura que Joan Sallent ha mes en l'edició d'aquest llibre, el qual amb una tècnica i un amor imponderables, vesteix un gran nombre de les nostres publicacions més interessants.

## La noia de bronze

Tomàs Roig i Llop - Biblioteca Literària  
 Editorial Catalana

Ara fa dos anys, Tomàs Roig i Llop, oferia al públic un ram de «Facècies» acoblades en un exquisit volum, la gràcia del qual s'acompanyava d'unes il·lustracions germanes de les del nostre Xavier Nogués. Un primer llibre que prometia un bon prosista.

Tomàs Roig i Llop ha encetat l'any 1928 amb el seu segon llibre: «La noia de bronze.» Els vaticinis encomiàstics fets arran de l'aparició de «Facècies» han recollit una bona saïó. Les novel·letes i contes d'aquest prosista s'han enfondit més en el grumoll humà, han pres una consistència més càlida que les del primer llibre. Però les passions que fan bategar els seus personatges no arriben encara a solcar llurs ànimes sinó a encetar només llurs epidermis, com si l'autor davant les vides que crea, temés d'abocar-se a uns fondals que endevina massa obscurs i turmentats. Diríeu que aquesta previsió o temença obeeix a l'agilitat de la qual se serveix per mantenir l'anècdota sempre viva. Però el llibre d'ara és una innegable revelació de les qualitats de novel·lista que ara mig colga la joventut de Tomàs Roig i Llop.

Una de les valors més sòlides de l'autor de «La noia de bronze» és el domini que té del llenguatge. Vesteix la seva prosa amb l'elegància cenyida del nostre lèxic més pur. Prosa pulcra, matisada i esmaltada d'imatges.

La meravella del paisatge no se li fa pas esquivar. A través d'aquest llibre trobem frases d'una puixança lírica, gairebé epigramàtiques, com aquesta de «L'home del fiscorn», per citar un exemple: «a les nits, es figurava que la lluna el venia a besar i li enfarinava la cara. I com que aleshores s'a-costava a la mar i s'hi esbandia el rostre...»

La darrera part del llibre és, per a nosaltres, la més reeixida i original. El retrat de mants artistes ben coneguts hi és dibuixat per l'estilisme sobri de Tomàs Roig i Llop amb una imponderable sagacitat objectiva. En ells trobem condensada i valoritzada tota la vitalitat d'aquest prosista reconegut.

XAVIER BENGUEREL





## *Les pistes de La Molina*

Gràcies a l'obra que s'ha imposat el Centre Excursionista de Catalunya, secundat bonament per altres entitats similars de la nostra terra, a fi de promoure un nucli d'entusiastes amadors dels esports de neu, ben aviat assolirà el nostre deport pairal créixer la fama que ja té reconeguda per altres manifestacions esportives i en les quals hi excel·leixen grans figures pròdigament.

Són bell testimoni d'això que esmentem les magnífiques pistes de La Molina, que permeten que els esports de neu prenguin increment entre nosaltres cada any amb més entusiasme. I encara, podem predir, que augmentarà aquest nou afany quan els mitjans de comunicació siguin més còmodes, la qual cosa quedarà resolta en utilitzar-se la xarxa elèctrica que s'està instal·lant, i en la qual es treballa intensament.

Laavors, caldrà que tots els amadors de l'esport en general ens imposem el deure de retre el degut homenatge a la benemèrita entitat i als qui, convençuts dels beneficis que reporta la cultura física, han facilitat la implantació entre nosaltres d'un esport que creïem únicament practicar en els països del Nord.

Ramon ALCALÀ







**Greta Garbo**  
*de la Metro Goldwing*



## C i n e m a



Si analitzem per què actualment l'art del cinema ha aconseguit predominar entre les afeccions que commouen a les multituds, fàcilment constataríem que és cosa deguda al factor comú que, per ara, més hi ha excel·lit.

Ens referim a l'emoció sentimental.

La presentació més o menys artística i l'ostentació de riquesa i novetats atraients, la fastuosa disbaixa de fortunes cada jorn més crescudes, no serien prou si els films no reportessin als diversos públics heterogenis, als quals són destinats, quelcom d'essencial que, àdhuc per a cadascun dels elements que els formen, no pogués assimilar-se intensament.

Heu's ací per què el treball humaníssim dels artistes sobressurt per damunt de totes les altres qualitats que enriqueixen les millors produccions cinematogràfiques.

Unes escenes de la pel·lícula «*La dona marcada*» ens mostren com els seus protagonistes Lillian Gish i Lars Hanson han pogut plasmar tot el seu profund sentiment de l'expressió tràgica.

Boston, fundada pels puritans al començament del segle XVIII.<sup>e</sup>, és el lloc on es desenvolupa aquesta història profundament emotiva. Per això creiem que aquesta pel·lícula, que promou l'emoció de tots els públics i l'admiració de tots els artistes, és una obra d'art de la pantalla.

«*La dona marcada*» és una obra que pot ésser exposada a la crítica cinematogràfica més exigent. El seu director, Víctor Seastrom, hi ha posat un elevat sentit de la bellesa plàstica i una alta concepció ideològica de l'angoixosa situació dels personatges de l'obra.

JOSEP BANÚS





**Voleu completar el benestar en vostra llar?  
Teniu en estima la vostra salut?...**

— No hi ha dubte.

**LLAVORS, PURIFIQUEU L'AIGUA I OBTINDREU**

Aigua tan dolça  
com la de pluja

§

El millor bany

§

Cuinareu bé  
estalviant diner

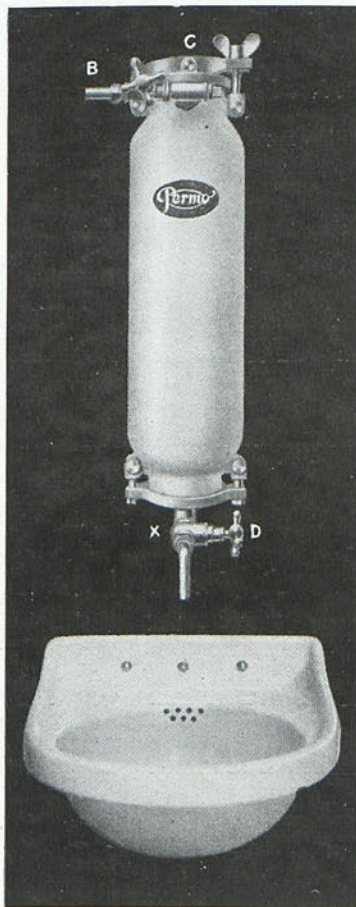
§

En el rentat  
les vostres robes  
quedaran finis-  
simes i guanyaran  
en durada

§



és vostre aparell



En la beguda  
l'aigua no mal-  
metrà el vostre  
estómac

§

Les tuberies  
seran lliures  
d'incrustacions

§

Demés, amb  
l'estalvi de com-  
bustible i sabó,  
l'aparell us que-  
darà amortitzat  
en pocs dies

§



us ho reportarà

**PURIFICADORES DE AGUA, S. A.**

RAMBLA CATALUNYA, 68

TELÈFONS G-180 i G-2589

*Magatzem de Papers*

***Esteve Gispert***

*Diputació, 307 - Barcelona*

*Telèfon SP-387*

**ELS MILLORS PAPERS FOTOGRÀFICS**

**LLIMONA**

**Fàbrica:**

**Marina, 283**

**Oficines:**

**Rambla Catalunya, 66**

**Telèfon G-2985**





**SUDAMERICA EXPRESS**  
BARCELONA · RIO JANEIRO · MONTEVIDEO · BUENOS AIRES

**N · G · I**

NAVIGAZIONE GENERALE ITALIANA

VIATGES RÀPIDS amb els sumptuosos trasatlàntics

**“AVGVSTVS,,**

“La meravellosa ciutat flotant,, 33.000 tones · 4 hèlixs · 4 motors

**“GIVLIO CESARE,,**

“Gran Express,, 24.000 tones · 4 hèlixs

Agents generals per a Espanya: **ITÀLIA · AMÈRICA** · Barcelona  
Rambla Santa Mònica, 1 i 3 · Telèfons A-3291 i A-4521

---

# BANC DE CATALUNYA

CAPITAL: 25.000.000 PESSETES

CASA CENTRAL: BARCELONA

*Agències a Barcelona:*

- N.º 1 Carrer Creu Coberta, 8  
N.º 2 Carrer Sant Andreu, 146  
N.º 3 Carrer Salmeron, 111

*Agència a Badalona:*

Carrer Reial, 60

*Sucursals:*

Girona  
Lleyda  
Madrid  
Tarragona

*Filials:*

Banque de Catalogne  
a París, Perpignan i Cerbère  
Banc de Tortosa  
Banc de Reus  
de Descomptes i Prèstecs

## AQUESTA AGÈNCIA DE BADALONA

*realitza tota classe d'operacions de banca i borsa amb avantatjoses condicions, igual que la Central i Sucursals. Compra i venda de valors. Descompte de cupons. Canvi de monedes. Girs i cartes de crèdit. Negociació de lletres. Subscripcions a emprèstits. Comptes corrents en moneda nacional i estrangera. Valors en custòdia. Prèstecs amb garantia de valors.*

AGÈNCIA DE PRÈSTECES PER AL BANC HIPOTECARI D'ESPANYA

SERVEI ESPECIAL DE  
CAIXA D'ESTALVIS

---



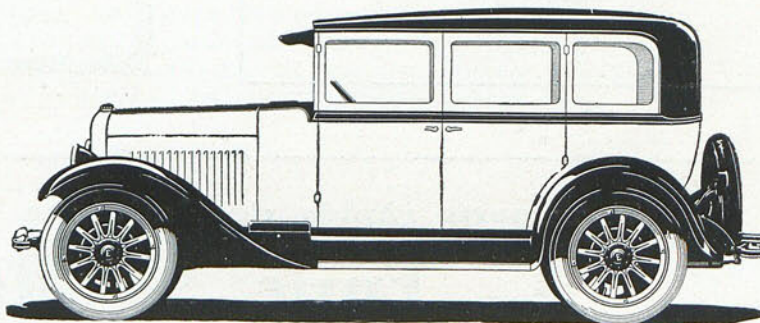


## ERSKINE - SIX

REUNEIX UNA BEUTAT  
EXCEPCIONAL I EL PREU  
BAIX OBTINGUTS MERCÈS  
A L'APLICACIÓ DE LES  
NORMES DE FABRICACIÓ  
QUE HAN PROPORCIONAT  
LA FAMA A LA MARCA



## STUDEBAKER



STUDEBAKER POSSEIX TOTS ELS RECORDS DE RESISTÈNCIA PER A CÔTXES DE SÈRIE

**FERRETERIA**

**BATERIA DE CUINA**

SUBMINISTRES PER A LA INDÚSTRIA

FERRAMENTA PER A OBRES

# La Badalonesa

Prat de la Riba, 44 - Telef. B-39

**BADALONA**

Sucursal de la de

**ARMENGOL MARSAL**

Hospital, 20-22 - Mendizabal, 23-25-26 i Sant Pau, 46

**BARCELONA**



**Ulls atractius**

vostè els obtindrà

si usa l'autèntic cosmètic

## Rimmel's

Es ven en Perfumeries i Drogueries

Exigeixi l'estoig negre amb estrelletes daurades

Si no el troba en les Perfumeries de la seva localitat, demani'l al Concessionari Fabricant, únic per a Espanya:

**A. PUIG-València, 293, Barcelona**

**Transports ràpids de Badalona a Barcelona**

## Enric Sabaté

**Sagunt, 92 ~ Badalona**

**Barcelona ~ Rec, 85**







# BANC DE BADALONA

Prat de la Riba, 4 - Telèfon B-180

FILIAL DEL

## BANC CENTRAL

Alcalà, 31, Madrid

Capital: Ptes. 200.000.000

Desemborsat: Ptes. 60.000.000

Reserves: Ptes. 16.000.000

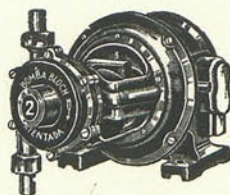
### S U C U R S A L S :

*Albacete, Alcázar de San Juan, Alicante, Almansa, Andújar, Arenas de San Pedro, Arévalo, Avila, Barcelona, Barco de Avila, Campo de Criptana, Carcabuey, Carcagente, Cebrenos, Ciudad-Real, Córdoba, Enguera, Hellín, Jaén, La Roda, Linares, Logroño, Lora, Lucena, Sueca, Málaga, Martos, Mora de Toledo, Morón de la Frontera, Murcia, Ocaña, Osuna, Peñaranda de Bracamonte, Piedrahita, Priego de Córdoba, Puente-Genil, Quintanar de la Orden, San Clemente, Sevilla, Sigüenza, Talavera de la Reina, Toledo, Tomelloso, Torredonjimeno, Torrijos, Tortosa, Trujillo, Ubeda, Valencia, Villacañas, Villa del Río, Villarrobledo i Yecla.*

**REALITZA TOTES LES OPERACIONS DE BANCA I BORSA**

**CAIXA D'ESTALVIS**





## *Autoritat, prestigi*

*Entre les moltes cases industrials i institucions tècniques i públiques  
que han adquirit **BOMBES BLOCH** citarem a l'atzar,  
i sense cap ordre, les següents:*

Companyia de Ferrocarrils M. S. A.  
Companyia dels Ferrocarrils Catalans.  
La Maquinista Terrestre i Marítima.  
Junta d'Obres del Port, Barcelona.  
Material per a Ferrocarrils i Construccions,  
Barcelona.  
Productes Pirelli, S. A.  
S. A. Bascònia.  
Maquinista i Fonerics de l'Ebre.  
Societat Anònima de Tubs Forjats, Bilbao.  
Societat Anònima Forces Elèctriques,  
València.  
Lebon i Companyia.

Companyia d'Electricitat Hispano-Marro-  
quina, de Tànger.  
Mines de Figols.  
Societat Espanyola de Construccions Navals.  
Fàbrica d'Armes de Trúbia.  
Fàbrica d'Armes de Toledo.  
Aeronàutica Militar Espanyola.  
Cos d'Enginyers Militars.  
Armada Espanyola.  
Societat Dipòsit Franc de Santurce.  
Obres Públiques de Sadaba.  
RR. PP. Benedictins del Reial Monestir de  
Montserrat.

*S'ha de suposar que aquestes cases, regides per direccions  
tècniques de reconeguda competència, adquiriren **BOMBES  
BLOCH** prèvia resolució conscienciosa.*

*Aquestes referències són, doncs, d'autoritat i prestigi, i consti-  
tueixen una estimable garantia per als que hagin d'adquirir  
**BOMBES BLOCH.***

*Les cases més anomenades en el ram de maquinària,  
instal·lacions elèctriques, &, venen **BOMBES BLOCH**  
com a especialitat preferida.*